

Sarasvatė

Šarūnas ŠIMKUS

Sarasvatė (*Sarasvatī*) hinduizme žinoma kaip poezijos, muzikos ir kitų menų deivė, Brahmos žmona, turinti gausią mitologiją ir ikonografiją. Tačiau tokia ji tapo ne iškart. Senovės arijų šventuosiuose tekstuose vedose, sudarytose per II tūkstm. pr. m. e., ji pasirodo kaip veržli, srauni upė, o dvasine prasme – kaip minčių kildintoja, įkvėpėja, skaidrintoja. Svarbiausioje iš vedų, „Rigvedoje“, kurią sudaro šlovinamosios giesmės dievams, Sarasvatė minima apie 50 kartų. Palyginti su daugeliu kitų dievų (Agniui, Indra, Mitra-Varuna, Vajumi ir kt.), tai labai nedaug, vis dėlto išskylančios Sarasvatės paveikslas labai ryškus ir gyvas. Išskirtinai Sarasvatei „Rigvedoje“ skirtos 4 giesmės (6.61; 7.95; 7.96 ir 10.17), dar kelete giesmių (1.3; 10.30; 2.41; 10.17) jai skirta po kelias mantras (keturpėdžius posmus), o kitur ji teminama probėgšmiai, vardijant dievus, kreipiantis į Visus dievus (*viśve devās*)¹ arba standartine formule tam tikrose specialiose aukojimo giesmėse (*āprī*). Sarasvatė minima ir „Atharvavedoje“, kurią sudaro užkalbėjimai, užkeikimai, praeikimai ir panašūs maginės paskirties tekstai. Ir čia ji minima ne per daugiausiai, dažniausiai drauge su kitais dievais. O savito turinio beveik neturinčioje „Jadžurvedoje“ atkartojama tik viena vieta su Sarasvate iš „Rigvedos“. („Samaveda“, ketvirtoji veda, išvis nėra tekstinis kūrinys, todėl apie ją čia ir nėra ko kalbėti.)

Pats žodis *sarasvatī* (beje, turintis atitikmenį artimai giminiškoje „Avestos“ kalboje – *haraxvaitī*) yra priesagos *-vant* moteriškosios giminės vedinys nuo žodžio *saras*. Pastarasis reiškia „ežeras, tvenkinys, palios“ arba „kas teka, yra skysta“². Kadangi senovės indų *-r-* galėjo atsirasti tiek iš indoeuropiečių (ide.) prokalbės *-r-*, tiek iš *-l-*, žodžio etimologija dviprasmiška. Vieni jį kildina iš ide. **sēles*, kaip ir gr. *ἔλος* „užliejama pieva“, valų

hēl „paupio lanka“, atitinkamai žodį *sarasvatī* suprantant kaip „pelkėtoji, turinčioji daug senvagių, palių“³. Tačiau upės, kurios pagrindinis požymis yra veržlumas ir sraunumas, vardo kildinimas iš žodžių, reiškiančių stovinčius vandenius, labai abejotinas. Tiesa, pagrindu galima imti ide. šaknį **sel-* „šokčioti, liuoksėti“, iš kurios kildinami tokie žodžiai kaip ilyrų *sal* „marios“, lotynų *salum* „bangavimas, sraunuma“, lietuvių *salti* „palengva tekėti, tvinti“, taip pat Lietuvos upėvardžiai *Salantas*, *Salupis*, *Salė*, *Sala* ir kt.⁴ (Tada Sarasvatę galėtume suprasti kaip *salančiąją*, t. y. „tekančią, tvinstančią“). Kita vertus, žodį lygia greta galima kildinti iš ide. šaknies **ser-* „srūti, tekėti“⁵, kurios vedinių gausu ir pačiame sanskrite: *sarati* / *sisarti* „srūva, sruvena“, *sarīt* „upokšnis“, *sari* „krioklys“ ir kt., tos pačios kilmės ir lietuvių *srūti*, *sravėti*, *srovė* bei ištisa gausybė vandenvardžių, tokių kaip *Saria*, *Siesartis*, *Sarva*, *Serė* ir kt.⁶ Kad ir kaip būtų, pavadinimas *Sarasvatī* susijęs su gausiai tekančiais vandenimis, o pati deivė Sarasvatė „Rigvedoje“ šlovinama kaip „upių upiausioji“ (*apasām apastamā*), „upių motina“ (*sindhūmātā*)⁷, „Kurios neliaujamas, neiškreipiamas, įnirtingas, tėkmingas plūsmas“ (*yasyā ananto ahrutas tveśas cariṣṇur arṇavaḥ*) ir pan. Kaip ir visos upės (*āpas*), ji – skaidri, tyra, apvalanti, pienu, lajumi ir kitomis gėrybėmis milžtanti, gydanti, ugningoji⁸.

Ar iš tiesų būta tokios upės Sarasvatės, nėra visai aišku. Hinduizme laikoma, kad Sarasvatė – nema-

1. Apie netrivialią Visų dievų sampratą senovės indų ir kitose giminiškose tradicijose plačiau žr. Razauskas, D. *Visi dievai: „panteono“ sąvokos kilmė, pirminis turinys ir lietuviškas atitikmuo*. Vilnius: *Sovijaus* studijų ir monografijų serija, 2014. Prieiga per internetą: <http://www.sovijus.lt/wordpress/?page_id=634>.

2. Monier-Williams, M. *A Sanskrit-English Dictionary: Etymologically and Philologically Arranged with Special Reference to Cognate Indo-European languages*. Oxford: Clarendon Press, 1899, p. 1182.

3. Mayrhofer, M. *Etymologisches Wörterbuch des Altindiarischen*. Heidelberg: Winter, 1992.

4. Vanagas, A. *Lietuvos hidronimų etimologinis žodynas*. Vilnius: Mokslas, 1981, p. 287–288.

5. Топоров, В. Н. Сарасвати – река, речь, красноречие. Iš: *Indologica: T. Ya. Elizarenkova Memorial Volume*. Moskva: Izdatelstvo RGGU, 2008, p. 58.

6. Vanagas, A. *Min. veik.*, p. 291, 296, 297 ir kt.

7. Tiesa, sudurtinį žodį *sindhūmātā* galima suprasti keleriopai: ir „upių motina“, ir „toji, kurios motina Sindhu (Indo upė)“, ir apskritai „toji, kurios motinos – upės“. Plačiau žr. Ludvik, C. *Sarasvatī – Riverine Goddess of Knowledge*. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2007, p. 18–21.

8. Apie upių (*āpas*) vaizdinį vedose žr. Šimkus, Š. Upės „Atharvavedoje“: keli broožai. Iš: *Liaudies kultūra*, 2015, Nr. 4, p. 65–67.

toma upė, įtekanti į Gangos ir Jamunos santaką (ši vieta ties dabartiniu Alahabadu ir vadinama *trivenī*, t. y. „trisraute“ santaka), o Michaelis Vicelis (Michael Witzel) jos vaizdinį sieja su Paukščių Taku⁹. Vis dėlto dauguma mokslininkų mano, kad Sarasvatė iš tikrųjų tekėjo arba ir tebeteka: dažniausiai su ja siejama nūnai išdžiūvusi Ghagaro-Hakros vaga, prie kurios kadaise vandeningų krantų gyvavo Harapos civilizacija¹⁰. Tarp „kandidatų“ į Sarasvatę – ir Helmando upė Afganistane, ir net pati Indo upė (*Sindhu* esą galėjęs būti jos pasaulietiškas pavadinimas, o *Sarasvatī* – šventas). Vokiečių tyrinėtojas H. S. Niubergas (Nyberg) iranėnų Ardvisurą Anahitą, kuri esanti ta pati iranėniškoji Sarasvatė – Harahvaitė, siejo su Syrdarja Vidurinėje Azijoje. Galimas daiktas, kad jei ir buvo koks žemiškasis Sarasvatės atitikmuo, tai jis galėjo keistis, t. y. Sarasvate („srauniąja“) galėjo būti pavadinta bet kuri svarbi didelė upė.

Vedose Sarasvatės įvaizdis sklandžiai pereina nuo vandens srauto prie minčių srauto, ir iš upės ji virsta mintį, suvokimą, vaizduotę, svajas (*dhī*) nuskaidrinančia, sužadinančia deive. Ji nuskaidrina visus apmąstymus (*dhiyo viśvā vi rājati*), ji esti kartu su svajomis ar pakylėtomis, įkvėptomis mintimis (*saha dhībhir*), yra mintį tiesinanti, gerinanti (*sādhayanī dhiyam*), turtinga išminties (*dhiyāvasuḥ*). Be to, galima suprasti, kad vandens srautas prilyginamas minčių ir žodžių, kalbos srautui, kurį ji paleidžia: „Didį srautą Sarasvatė sukelia suspindus“ (*maho arṇaḥ sarasvatī pra cetayati ketunā*). Todėl nenuostabu, kad jau „Atharvavedoje“ ji tiesiog gretinama su deive Kalba (*vāc*): „Ko maldauju aš kalba, su Sarasvate mintim sujungta“ (*yaṃ yācāmy ahaṃ vācā sarasvatyā manoyujā*, AV.5.7.5). Taigi Sarasvatė ir Kalba yra susijusios su mintimi, ar menta, manymu, mana, są-mone (*manas*). Kalbos, dainos ir tekancio, šniokščiančio vandens sąsaja akivaizdi ne tik senovės arijų, bet ir daugelyje kitų kultūrų.¹¹ Kita vertus, Sarasvatė nėra tik maloninga – kaip sakyta, jos srautas, plūsmas nuožmus, ji – užtvarų griovėja, užtvarą, kliūtį įsameninančio slibino Vritros, sulaikiusio upes, triuškinėja, naikintoja (*vṛtraghnī*). Vedose šiaip jau

užtvaras pralaužia, Vritrą nudobia ir upes paleidžia srūti griausmavaldis žaibasvaidis Indra.

Sarasvatė renkasi (*var-*) dorą, darną, teisingumą, tvarką *ṛta*, todėl ji – *ṛtāvarī*. Dėl to ji ir gynėja, globėja (*avitṛī*), žalvarinė ar geležinė pilis (*āyasī pūr*), jos prašoma nugalabyti priešų burtininkus. Tuo pat metu ji ir dieviškiausia (*devitamā*), ir demoniška (*asuryā*). Tai, matyt, lemia vandeniška Sarasvatės prigimtis, nes vanduo archetipiškai ambivalentiškas, dviprasmiškas (plg. dar ryškiau dviprasmišką vandens dievą Varuną).

Kaip sakyta, aukojimo apeigose (*āprī*) Sarasvatė kviečiama iš aukštojo dangaus sėstis ant aukojimui patiesto šiaudų demblio drauge su dar dviem esybėmis – Ida ir Mahe, arba Bharate. Ida (*Idā*, dėl vedų kalbos fonetinių ypatumų dar vadinama Ila, *Ilā*) – tai „tekanti liejamoji auka“ ir šiaip „tėkmė, srovė“, todėl ji kartu ir „atgaja, atgaiva“, ir, kita vertus, „maldos žodžių, žosmių, kalbos srautas“, o Bharatė (*Bharatī*) pažodžiui – „nešėja“, dar vadinama *Mahī* „didžioji, galingoji“. Sarasvatės pasirodymas tarp šių dviejų menkai teįsamenintų abstrakcijų rodo ir ją visų pirma įsameninant tam tikrą abstrakčią esmę, dvasinę ypatybę, o ne žemišką, fizinę upę. Šia prasme Sarasvatė įsamenina įkvėptą poetinę kalbą, žosmių, maldų, dainų srautą ir jų šerdį sudarančią nuskaidrintą mintį, pakylėtą vaizduotę, dvasinę išvalgą.

Pateikiame Sarasvatę mininčių „Rigvedos“ giesmių vertimus. Kaip sakyta, tiesiog Sarasvatei skirtų giesmių tėra vos kelios, kitose ji minima tik probėgšmiai, tad iš tokių bus verčiami tik patys jos paminėjimai – tik ta keturių pėdų mantra, kurioje ji minima.

Originale *sārasvatī* kirčiuojama pirmame skiemeny – lietuviškai taip daryti ne visuomet patogu ir verta. Suprantama, ir kitais atžvilgiais pateikti vertimai neišvengiamai yra sąlygiški, nes ir vedos, ir apskritai senieji religiniai tekstai, sukurti sudėtinga daugiaprasmė poetine kalba, dažniausiai pasiduoda bent kelioms skirtingoms interpretacijoms ir atitinkamai skirtingai gali būti verčiami. Toks teksto dviprasmiškumas ir pasirinktasis vertimas pirmosios giesmės trijų posmų pavyzdžiu kiek plačiau paaiškinti.

9. Witzel, M. *Sur le chemin du cel*. Leiden: Institut Kern, 1984, p. 213–279.

10. Ši hipotezė susilaukė didelio ažiotažo pačioje Indijoje ir kai kuriuose paramoksliniuose sluoksniuose laikoma neginčytinu „įrodymu“, kad Harapos civilizacija iš tiesų buvusi indoarijiška ir kad „Rigveda“ kaip tik yra tos tūkstantmetės civilizacijos prie Sarasvatės atspindys. Deja, to nepatvirtina nei archeologiniai, nei kalbiniai duomenys.

11. Plačiau žr. Razauskas, D. Maironis – praamžės tradicijos dainius §38–39: Kalbančios, dainuojančios upės. Iš: *Liaudies kultūra*, 2015, Nr 4, p. 15–20.

Vertimai

1.3. (Giesmė skirta Ašvinams, Indrai, Visiems dievams ir Sarasvatei.)

10.

*pāvakā naḥ sarasvatī
vājebhir vājinīvātī
yajñam vaṣṭu dhiyāvasuḥ*
Tyroji mūsų Sarasvatė,
eiklių eikliausioji,
Aukos tegu valioja, svajomis praturtinanti.

Apibūdinimą *vājebhir vājinīvātī* versti „eiklių eikliausioji“, žinoma, labai sąlygiška. Taip, *vāja* visų pirma yra „eiklumas, smarkumas, veržlumas, sparta“, bet turi ir išvestinę reikšmę „varžybos, grumtynės, kova“ (atitinkamai susiję lietuvių žodžiai *veržlus, veržtis* ir *varžytis, varžybos*). Negana to, *vāja* gali reikšti ir „varžybų laimėjimą, kovos laimikį, trofėjų“. Dar viena išvestinė *vāja* reikšmė – tai „eiklus žirgas, ristūnas, eržilas“ (panašiai susiję lietuvių žodžiai *aržus, eržus* „smarkus, karštas“ ir *aržilas, eržilas*). Būdvardis *vājin* irgi reiškia „eiklus, spartus, smarkus, veržlus“, o mot g. daiktavardis *vājinī* – tai „eikloji, smarkioji, veržlioji (kumelė)“. Tad *vājebhir vājinīvātī* galėtų reikšti maždaug „eikliomis kumelėmis kumelinga“ (vedų k. priesaga *-vatī* pagal reikšmę maždaug atitinka lie. *-inga*, o upės ir kumelės ar žirgo sąsaja mitologijoje gerai žinoma). Vis dėlto kumelė kaip tokia čia nepaminėta, o pakartotinai kalbama tik apie eiklumo, veržlumo, smarkumo ypatybę. Siekiant išsaugoti ir formalų pasikartojimą, ir užuominą į kumeles, ir pamatinę „eiklumo, veržlumo, smarkumo“ prasmę, itin tinkamą upei apibūdinti, apsispręsta versti „eiklių eikliausioji“ (daugiskaitos galininkas *eiklių* čia puikiai atstoja vedų daugiskaitos įnagininką, lietuvių kalboje tokiais atvejais nevartojamą).

Kitas Sarasvatės epitetas – *dhiyāvasu* „turinga, gausi *dhī*“ arba „praturtinanti *dhī*“. Šią jos ypatybę, „*dhī*–jumą“, rodo ir tolesnės eilutės. Tačiau išversti patį žodį *dhī* nėra paprasta: tai ir „dėmesys, išvalga“, ir „mintis“, ypač „įkvėpta, pakylėta mintis“ ar net „dvasinė, religinė mintis, išvalga“, ir „gilus dvasinis susimąstymas, meditacija“, ir „dvasinė vaizduotė“, ir „malda“, „religinė giesmė“, ir t. t. Bendrais bruožais kažkas tokio, kas žmogų apima arba kam žmogus atsiduoda svajodamas apie aukštesnius dalykus, taigi iš dalies, kad ir gana sąlygiškai, – „svaja, svajonė“.

11.

*codayitrī sūnṛtānām
cetantī sumatīnām
yajñam dadhe sarasvatī*
Kildytoja gero ūpo,
menanti geras mintis,
Auką ėmė Sarasvatė.

Sarasvatė – ir „kildytoja“, *codayitrī*, nuo *cod-* „kildyti, kutinti (daryti, kad kustų, atkustų), ūminti, aigyti, raginti, varyti, spartinti“, nes toks yra gyvas, tekantis vanduo (panašiai Saulės šviesos dievas yra *savitṛ* „žadintojas, sukėlėjas, prikėlėjas, gaivintojas“). Ji yra žadintoja „gero ūpo“ (*sūnṛta*), pažodžiui – dgs. „gerų ūpų“ (*sūnṛtānām*), kurie mena judrumą, gyvumą, mat veiksmožodžio šaknis *nṛt-* reiškia „šokti“ (šaknis giminiška su lie. *nirtas, nartas, noras* ir kt.).

Cetantī – mot. g. veikiamosios rūšies dalyvis nuo *cetati* „mano (ketina), numano (nuspėja, supranta), mena (turi, žadina omeny)“, o *matī* visiškai tiksliai atitinka mūsų *mintis* (*-a-* vedų žodžio šaknyje – iš ide. nulinio laipsnio **-n-*, lietuvių kalboje virtusio *-in-*).

Tačiau tam, kad Sarasvatė žmogui pakeltų ūpą ir geras mintis, šis turi jai paaukoti auką. O kai auka priimta, Sarasvatė „didį srautą sukelia“.

12.

*maho arṇaḥ sarasvatī
pra cetayati ketunā
dhiyo viśvā vi rājati*
Didį srautą Sarasvatė
sukelia suspindus,
Svajones visas nuskaidrina.

Šis srautas čia akivaizdžiai vidinis, psichinis: *pra-cetayati* yra tiesiog veiksmožodžio *cetati* kauzatyvas, taigi pažodžiui reiškia „daro taip, kad kas manytų (ketintų), numantų (suprastų), mintų (turėtų, sužadintų omeny)“, o priešdėlis *pra-* tik suteikia postūmio, veiksmo pradžios požymį. Tad vaizdinį galima suprasti menant sieloje sukeltą vidinį srautą, prietėkį, potvynį, pakilimą (priešingai nei atoslūgis, nuopuolis).

Sarasvatė jį sukelia per *ketu*, o tai yra „ženklas, žymė“, ir ne bet kokio, o būtent „ryški, šviesos žymė“ ar tiesiog „spindesys, spindulys“ (vėliau, poverdinu laikotarpiu – netgi „meteoras, kometa, deglas“). Tai gi – „suspindusi“.

Galiausiai tuo būdu ji „svajones visas nuskaidrina“. Vėl sunkiai išverčiama *dhī*, kurios, kaip matėme, Sarasvatė pati yra gausi ir ja gali praturtinti. Veiksmožodį *rājati* galima suprasti dvejopai: arba „valdo“,

arba „šviesina, skaidrina“, tad atsižvelgiant į ką tik aptartąjį *ketu*, čia veikiau tikėtina antroji reikšmė, nors „šešėlyje“ neatmestina ir pirmoji (priešėlis vi-suteikia plėtros ypatybę).

1.13. (Aukojimo giesmė *āprī*, pateikiamas posmas su-tampa su 5.5.8.)

9.
iḷā sarasvatī mahī
tisro devīr mayobhuvah
barhiḥ sīdantv asridhaḥ
Ida, Sarasvatė, Mahė –
trys deivės maloningo būdo
ant demblio tegu sėdas, neklystančios.

1.89. (Visiems dievams.)

3.
tān pūrvayā nividā hūmahe vāyam
bhagam mitram aditiṃ dakṣam asridham
aryamaṇaṃ varuṇaṃ soma aśvinā
sarasvatī naḥ subhagā mayas karat
Juos pirmu šaukimu mes kviečiam:
Bhaḡą, Mitrą, Aditę, Dakšą neklystančią,
Arjamaṇą, Varuṇą, Somą, du Ašvinu.
Sarasvatė mums geradalė malonę tegu kuria!

1.142. (Aukojimo giesmė *āprī*.)

9.
śucir deveṣv arpitā
hotrā marutsu bhārati
iḷā sarasvatī mahī
barhiḥ sīdantu yajñiyāḥ
(Saulė) skaisti, tarp dievų užsiritus,
Hotrą tarp Marutų, Bharatė,
Ida, Sarasvatė, Mahė
Ant demblio lai sėdas, vertos aukų.

1.164. (Visiems dievams.)

49.
yas te stanaḥ śaśayo yo mayobhūr
yena viśvā puṣyasi vāryāñi
yo ratnadhā vasuvid yaḥ sudatraḥ
sarasvati tam iha dhātave kaḥ

Kuri tavo krūtis pilna, kuri malonės būdo,
kuria visas teiki rinktines dovanas,
kuri brangiadavė, turtinga, kuri pertekusi –
Sarasvate, tą čia kad duotum!

1.188. (Aukojimo giesmė *āprī*.)

8.
bhāratiḷe sarasvati
yā vaḥ sarvā upabruve
tā naś codayata śriye
Bharate, Ida, Sarasvate,
kurias visas mes šaukiame!
Tokios mus atgaivinkit grožiui!

2.1. (Agniui.)

11.
tvam agne aditir deva dāsuṣe
tvam hotrā bhārati vardhase girā
tvam iḷā śatahimāsi dakṣase
tvam vṛtrahā vasupate sarasvatī
Tu, Agni, – begalybė, dieve, atnašautojui,
tu – Hotra, Bharatė, auganti gyrimais,
tu – Ida šimtametė (žmogaus) sugebėjimams,
Tu – vritranaike*, skalsapati, Sarasvatė!

*Vedų *vṛtra* gali būti suprantamas ir kaip „kliūtis, trukdis; užkarda, užtvara, užtvanka“, ir kaip suasmenintas slibinas, angys Vritra, tvenkiantis upes ir šiaip keliantis kliūtis bei užtvaras. Šiuo atveju galėtų iškilti užtvankas griauinančios upės vaizdinys. Šiaip jau epitetas vyr. g. *vṛtrahan* „Vritros dobikas, vritradobys“ ar „kliūčių naikintojas, kliūtnaikys“ būdingai priklauso Indrai, nudobusiam slibiną Vritrą ir pa-leidusiam tekėti jo užtvenktas upes.

2.3. (Aukojimo giesmė *āprī*.)

8.
sarasvatī sādhyantī dhiyaṃ na
iḷā devī bhārati viśvatūrtiḥ
tisro devīḥ svadhayā barhir edam
acchidram pāntu śaraṇaṃ niṣadya
Sarasvatė, kreipianti mūsų svajas,
Deivė Ida, Bharatė visa spėjanti, –
trys deivės, su „svadha“* ant demblio šio –
nepažeistą lai sergsti prieglobstį – sėdusios.

*Ritualinis šūksnis, sakomas aukojimo metu.

2.30. (Indrai ir kai kuriems kitiems dievams.)

8.
sarasvati tvam asmām aviddhi
marutvatī dhṛṣatī jeṣi śatrūn
tyam cic chardhantaṃ taviṣṭiyamāṇam
indro hanti vṛṣabhaṃ śaṅḍikānām
 Sarasvate, tu mus ginki!
 Marutų lydima, drąsi (tu) pergali priešus!
 Netgi įžulųjį patrakėlį
 Indra nudobia – veršį šandikų.

2.32. (Giesmė skirta neaiškioms antraeilėms dievybėms *Gungū, Raka, Sinīvalī*, greičiausiai susijusioms su mėnulio fazėmis.)

8.
yā guṅgūr yā sinīvālī
yā rākā yā sarasvatī
indrānīm ahva ūtaye
varuṇānīm svastaye
 Kuri Gungū, kuri Sinivalė,
 kuri Rakā, kuri Sarasvatė –
 Indrienė* (aš) šaukiau pagalbon,
 Varunienė* – palaiminimo!

*Turimos omeny Indros ir Varunos žmonos, kurių pavadinimai *indrānī, varuṇānī* pagal funkciją prilygsta lietuviškajam žmonos pavadinimui su priesaga *-ienė* (*Petras – Petrienė* ir t. t.).

2.41. (Įvairioms dievybėms.)

16.
ambitame nadītame
devitame sarasvati
aprašastā iva smasi
praśastim amba nas kṛdhi
 Motiniausioji, kriokliausioji,
 dieviškiausioji Sarasvate!
 Lyg negarbingi būtume –
 garbumą, motin, mums sukurk!

17.
tve viśvā sarasvati
śritāyūmṣi devyām
śunahotreṣu matsva
prajāṃ devi didiḍdhi naḥ
 Tavin visi, Sarasvate,
 sugludę amžiai – deivėn.
 Pas Šunahotras mėgaukis (auka)!
 Ainių, deive, skirki mums!

18.
imā brahma sarasvati
juṣasva vājīnīvati
yā te manma gṛtsamadā
ṛtāvāri priyā deveṣu juhvati
 Šita žosme, Sarasvate,
 pasidžiauki, veržlioji!
 Sumanymu, kurį Gritsamadai, –
 teisingoji! – mieli dievams, aukoja tau!

3.23. (Agniui.)

4.
ni tvā dadhe vara ā pṛthivyā
iḷāyās pade sudinatve ahnām
dṛṣadvatyām mānuṣa āpayāyām
sarasvatyām revad agne didīhi
 Įdėjau tave žemės aptvaran,
 atgajos vieton geriausią dieną iš dienų.
 Drišadvatėje, žmogiškasis, Apajajoje,*
 Sarasvatėje pritekliumi, Agni, suspindėk!

*Vertėjų vienbalsiai priimta manyti, kad tai upėvardžiai, nors Apajajos tai vienintelis paminėjimas. „Žmogiškasis“ – Agnis, tai patvirtina ir būdingas jo eponimas *vaiśvānara* „visažmonis, bendražmogiškas, visiems žmonėms priklausantis“.

3.54. (Visiems dievams.)

13.
vidyudrathā maruta ṛṣṭimanto
divo maryā ṛtajātā ayāsaḥ
sarasvatī śṛṇavan yajñiyāso
dhātā rayiṃ sahavīraṃ turāsaḥ
 Žaibo ratuose Marutai ietininkai,
 dangaus martai iš darnos gimę, gajūs,
 Sarasvatė – klausykitės, pagerbtinieji!
 Duokite priteklausius sykiu su vyrais, galingieji!

5.42. (Visiems dievams.)

12.
damūnaso apaso ye suhastā
vṛṣṇaḥ patnīr nadyo vibhvataṣṭāḥ
sarasvatī bṛhaddivota rākā
daśasyantīr varivasyantu śubhrāḥ
 Namūnės upės, auksarankės
 vyro žmonos, krioklės tobulosios!
 Sarasvatė iš aukštojo dangaus beigi Raka,
 Apeigas eidamos lai daugina erdvės, gražuolės!

5.43. (Visiems dievams.)

11.

*ā no divo bṛhataḥ parvatād ā
sarasvatī yajatā gantu yajñam
havaṃ devī jujuṣāṇā ghṛtācī
śagmāṃ no vācam uśatī śṛṇotu*

Pas mus iš dangaus aukštybių, iš kalnų
Sarasvatė pašventintoji lai atkanka į aukojimą,
kvietimu, deivė, besidžiaugianti, lajum aptekusi!
Galingą mūsų žodį, trokštančioji, lai išgirs!

5.46. (Visiems dievams.)

2.

*agna indra varuṇa mitra devāḥ
śardhaḥ pra yanta mārutota viṣṇo
ubhā nāsatyā rudro adha gnāḥ
pūṣā bhagaḥ sarasvatī juṣanta*
Agni, Indra, Varuna, Mitra – dievai!
Būrys Marutų – eikite! – ir Višnus,
Abudu Nasatju, Rudra ir žmonos,
Pūšanas, Bhaga, Sarasvatė – mėgaukitės!

6.49. (Visiems dievams.)

7.

*pāvīravī kanyā citrāyuh
sarasvatī vīrapatnī dhiyaṃ dhāt
gnābhir acchidraṃ śaraṇaṃ sajoṣā
durādharṣaṃ gr̥nate śarma yaṃsat*
Tviskanti mergelė spindinčios gyvatos –
Sarasvatė, didvyriapatė, svajų kad duotų!
Su žmonomis drauge nepažeidžiamą prieglobstį,
neįveikiamą globą garbintojui kad suteiktų!

6.50. (Visiems dievams.)

12.

*te no rudraḥ sarasvatī sajoṣā
mīlhuṣmanto viṣṇur mṛḷantu vāyuh
ṛbhukṣā vājo daivyo vidhātā
parjanyaṅvātā pipyatām iṣaṃ naḥ*
Tie mums – Rudra, Sarasvatė drauge
dosnieji Višnus, Vajus – tegu susimils!
Išmoningasis, smarkusis dieviškasis duotojas
Pardžanja-Vata tegu skalsins peną mums!

6.52. (Visiems dievams.)

6.

*indro nediṣṭham avasāgamiṣṭhaḥ
sarasvatī sindhubhiḥ pinvamānā
parjanya na oṣadhībhir mayobhur
agniḥ suśaṃsaḥ suhavaḥ piteva*
Indra artimiausias, pagalbon atskubantis kuo veikiausiai,
Sarasvatė, upėmis pyjanti,
Pardžanja su žolelėmis mums mielo būdo,
Agnis gera lemiantis, nesunkiai prišaukiamas tarsi tėvas.

6.61. (Vienintelė „Rigvedos“ giesmė, skirta vienai pa-
čiai Sarasvatei.)

1.

*iyam adadād rabhasam ṛnacyutaṃ
divodāsaṃ vadhryaśvāya dāsuse
yā śasvantam ācakhādāvasam paṇim
tā te dātrāṇi taviṣā sarasvati*
Davei galingą, kaltę šalinantį
Dangaus tarną Vadhrjašvajui atnašautojui,
kuri be paliovos rijai už maistą šventvagių, –
Tavo tos dovanos galingos, Sarasvate!

2.

*iyam śuṣmebhir bisakhā ivārujat
sānu girīṇām taviṣebhir ūrmibhiḥ
pārāvataghnīm avase suvr̥ktibhiḥ
sarasvatīm ā vivāsema dhītibhiḥ*
Šita įtūžusi lyg šernas nuvertė
kalnų viršūnes įsišėlusiomis bangomis!
Iš tolo smogiančią – pagalbon savo eilėmis
kad Sarasvatę sau patrauktume (ir) svajomis!

3.

*sarasvati devanido ni barhaya prajāṃ viśvasya
bṛsayasya māyinaḥ
uta kṣitibhyo ,vanīr avindo viṣam ebhyo asravo
vājīnīvati*

Sarasvate, dievašiepius parblošk,
(tą) giminę visų kerėtojų Brisajų!
Tautoms vagas nustačiusi juk
nuodu jiems sruvai, veržliausioji!

4.

*pra ṇo devī sarasvatī
vājebhir vājīnīvatī
dhīnām avitry avatu*
Mumis deivė Sarasvatė
veržlių veržliausioji,
svajonių rūpintoja, tegu pasirūpins!

5.

*yas tvā devi sarasvaty
upabrūte dhane hite
indram na vṛtratūrye*
Kas tave, deive Sarasvate,
kvietė, dovį sudėjęs,
lyg Indrą mūšy su Vritra.*

*Matyt, giesmės autorius turi omeny save.

6.

*tvaṃ devi sarasvaty
avā vājeṣu vājini
radā pūṣeva naḥ sanim*
Tu, deive Sarasvate,
varžybose veržli,
skirk, kaip Pūšanas, sėkmę mums!

7.

*uta syā naḥ sarasvatī ghorā
hiraṇyavartaniḥ
vṛtraghnī vaṣṭi suṣṭutim*
O, ši mūs Sarasvatė pritrenkianti,
auksavagė,
vritranaikė, trokšta vertų pašlovinimų.

8.

*yasyā ananto ahrutas tveṣaś
carīṣṇur arṇavaḥ
amaś carati roruvat*
Kurios neliaujamas, neiškreipiamas, įnirtingas,
tėkmingas plūsmas,
galybė (jos) teka riaumodama.

9.

*sā no viśvā ati dviṣaḥ svasṛ
anyā ṛtāvarī
atann aheva sūryaḥ*
Ji mus per visas negandas pas seseris
kitas, teisioji,
Tįsė – lyg dienas Saulė.

10.

*uta naḥ priyā priyāsu
saptasvasā sujuṣṭā
sarasvatī stomyā bhūt*
O, mums mielų mieliausia
septynsesė su džiaugsmu,
Sarasvatė, pašlovinta lai bus!

11.

*āpaprūṣī pārthivāny uru rajo antarikṣam
sarasvatī nidas pātu*
Sudrėkinusi žemės platybę,
gaisą*, padangę,
Sarasvatė nuo niekintojo tegu sergsti!

*Lie. *gaisas* abiem erdvinėmis reikšmėmis – „dangaus raudonumas nuo tekančios ar besileidžiančios saulės“ ir „oras, oro erdvė, atmosfera“ visai sutampa su vedų *rajas* atitinkamomis reikšmėmis. Šioje vietoje, matyt, turima omeny pastaroji reikšmė – „oro erdvė, atmosfera“.

12.

*triṣadhasthā saptadhātuḥ
pañca jātā vardhayantī
vāje-vāje havyā bhūt*
Trivietė septynių dalių,
penkias gentis* auginanti,
varžybos iš varžybų šaukiama lai bus!

*, „Penkios gentys“ ar „tautos“ – visi žmonės, žmonija, žmonių pasaulis.

13.

*pra yā mahimnā mahināsu cekite
dyumnebhīr anyā apasām apastamā
ratha iva bṛhatī vibhvane kṛtā
upastutyā cikituṣā sarasvatī*
Kuri (savo) galybe tarp galybių atpažįstama,
spindėjimu kitas (užgožia), upiausioji iš upių,
kaip ratai iškili, toliams pasiekti sukurta
pašlovinimais (tai) suvokusiojo – Sarasvatė.

14.

*sarasvaty abhi no neṣi vasyo
māpa spharīḥ payasā mā na ā dhak
juṣasva naḥ sakhyā veśyā ca
mā tvat kṣetrāṇy araṇāni ganma*
Sarasvate, nunešk mus kur geriau!
Nekrūpčiok! Pieno mums netrūk!
Teteikia džiaugsmą tau mūsų draugystė ir ištikimybė!
Nuo tavęs į tyrus laukinius kad nenuklystume!

7.2. (Aukojimo giesmė āprī.)

8.

*ā bhāratī bhāratībhīḥ sajoṣā
iḷā devair manuṣyebhir agniḥ
sarasvatī sārāsvatebhīr arvāk
tisro devīr barhir edaṃ sadantu*

Bharatē su Bharataitėmis* drauge,
Ida su dievais, su žmonėmis – Agnis,
Sarasvatē su Sarasvataičiais – šen,
trys deivės ant šio demblio tegu sėda!

*Vedų *bhāratībhis* – žodžio *bhāratī* daugiskaitos įnagininkas, o šis reiškia kilmę ar priklausomybę nuo Bharatės. Lietuvių kalboje ją išreiškia priesaga *-ait-* (kaip pavardėse), taigi Bharatē su Bharataitėmis. Toks pat santykis tarp *sarasvatī* ir vyr. g. *sārasvata*, dgs. įn. *sārasvatebhis*.

7.9. (Agniui.)

5.
*agne yāhi dūtyam mā riṣaṇyo devāṃ
acchā brahmakṛtā gaṇena
sarasvatīm maruto aśvināpo yakṣi
devān ratnadheyāya viśvān*
Agni, keliauk, vairy*, – tik nepražūk! – pas dievus
drauge su žosmių sukurtų būriu,
Sarasvatę, Marutus, du Ašvinu, Upes pagerbk,
dievus visus, kad brangenybų duotų.

*Vedų *dūtyam* pažodžiui – „pasiuntinys“, o lie. *vajys* – „skubiai žiniai duoti išsiųstas žmogus, žygūnas“, taigi būtent „pasiuntinys“.

7.35. (Visiems dievams.)

11.
*śaṃ no devā viśvadevā bhavantu
śaṃ sarasvatī saha dhībhir astu
śaṃ abhiśācaḥ śaṃ u rātiśācaḥ
śaṃ no divyāḥ pārthivāḥ śaṃ no apyāḥ*
Mūsų labui dievai, visi dievai tebūna:
labui Sarasvatē su svajonėmis teesti,
labui – paskui einantieji, labui – maloningieji,
mūsų labui dangiškieji, žemiškieji, mūsų labui – vandeniniai!

7.36. (Visiems dievams.)

6.
*ā yat sākaṃ yaśaso vāvaśānāḥ
sarasvatī saptathī sindhumātā
yāḥ suśvayanta sudughāḥ sudhārā
abhi svena payasā pīpānāḥ*
Lai ateina drauge dailios, žavios,
Sarasvatē – septintoji, upių motina,

kurios gausiai trykšta, milžta, teka,
savo pienu apipijusios.

7.39. (Visiems dievams.)

5.
*āgne giro diva ā pṛthivyā mitraṃ
vaha varuṇam indram agnim
āryamaṇam aditiṃ viṣṇum eṣāṃ
sarasvatī maruto mādayantām*
Agni, į (mūsų) gyrius nuo dangaus, nuo žemės –
Mitra atvešk, Varuṇa, Indra, Agni,
Arjamaṇa, tą Aditę, Višnų!
Sarasvatē, Marutai, kad pasimėgautų!

7.40. (Visiems dievams.)

3.
*sed ugro astu marutaḥ sa śuṣmī
yam martyam pṛśadaśvā avātha
utem agniḥ sarasvatī junanti
na tasya rāyaḥ paryetāsti*
Jis gi rūstus teesie, Marutai, jis – įsiutęs!
Mirtingąjį, keršažirgiai, prikelkite!
Jį ir Agnis, Sarasvatē potrija!
Priteklius jo tenebus išjėjęs!

7.95. (Giesmė Sarasvatei ir jos menkai teišreikštam vyriškajam atitikmeniui Sarasvatui.)

1.
*pra kṣodasā dhāyasā sasra eṣā
sarasvatī dharuṇam āyasī pūḥ
prabābadhānā rathyeva yāti
viśvā apo mahinā sindhur anyāḥ*
Srautu maitinančiu prapliupo ši
Sarasvatē – atrama, geležinė pilis.
Vingiuodama tarsi varžybų ratai lenkia
visas kitas upes (savo) galybe, upė.

2.
*ekācetat sarasvatī nadīnām
śucir yatī giribhya ā samudrāt
rāyaś cetantī bhuvanasya bhūrer
ghṛtam payo duduhe nāhuṣāya*
Viena susivokė Sarasvatē iš upių,
skaidri, bėganti nuo kalnų į vandenyną.
Priteklių vokdama buvenės apsciūs
Sviestą pieną melžė Nahušams.

3.

*sa vāvṛdhe naryo yoṣaṅāsu
vṛṣā śiśur vṛṣabho yajñiyāsu
sa vājinam maghavadbhryo dadhāti
vi sātaye tanvam māmṛjīta*
Jis augalotas, narsus tarp mergelių,
veršelis, veršinas tarp garbintinų,
jis įnirtį dosniesiems duoda,
sėkmei (ir) kūną galėtų nušveisti.

4.

*uta syā naḥ sarasvatī juṣāṅā
upa śravat subhagā yajñe asmin
mitajñubhir namasyair iyānā
rāyā yujā cid uttarā sakhibhyaḥ*
Štai ta mus Sarasvatė besidžiaugianti
kad išklausytų, geradalė, šiam aukojime!
Kelius praklupusių iš pagarbos vis lankoma,
nes pritekliumi (ji) – pirma iš (savo) draugių.

5.

*imā juhvānā yuṣmad ā namobhiḥ
prati stomam sarasvati juṣasva
tava śarman priyatame dadhānā
upa stheyāma śaraṇam na vṛkṣam*
Šitai iš jūsų sau prisiaukojam su nusilenkimais –
pašlovinimu, Sarasvate, dėliaukis!
Tavo globon mieliausiu atsidavę
kad stotume po prieglobščiu lyg po medžiu!

6.

*ayam u te sarasvati vasiṣṭho
dvārāv ṛtasya subhage vy āvaḥ
vardha śubhre stuvate rāsi vājān
yūyam pāta svastibhiḥ sadā naḥ*
O šis tau, Sarasvate, Vasiṣṭha
darnos* duris, geradale, atvėrė.
Augink, puikioji, šlovinančiajam pridėk smarkumo!
Jūs išganykite palaiminimais visados mus!

*Vedų *ṛta* – sunkiai išverčiamas žodis, žymintis ir kosminę pasaulio tvarką, ir socialinę dermę, ir dorą, teisybę, teisingumą, ir ritualinę priedermę, ir t. t. Bendriausia prasme – būtent visuotinę darną. Vėliau indų tradicijoje *ṛta* vietą kaip tik užėmė *dharma*.

7.96. (Sarasvatei ir Sarasvatui.)

1.

*bṛhad u gāyīṣe vaco
,suryā nadīnām
sarasvatīm in mahayā suvṛktibhi
stomair vasiṣṭha rodasī*

Štai didų giedu žodį: (tai) asuriškoji* tarp upių!

Sarasvatę gi aukštinki pašlovinimais,
liaupsėmis, Vasiṣṭha, abiejuos pasauliuos**!

*Asurai vedose – ypatinga dievų klasė, kurios ryškiausias atstovas, pagrindinis asuras yra Varuna, vandenų, gelmės, tamsybių valdovas, žmonių baudėjas, daug kuo artimas lietuvių Velinui (gal net giminiškas jam vardu). Ryšį su Varuna mena ir toliau paminėtas rišis Vasiṣṭha, tradicijos siejamas su šiuo dievu.

**Turimi omeny dangus ir žemė.

2.

*ubhe yat te mahinā śubhre
andhasī adhikṣiyanti pūravaḥ
sā no bodhy avitrī marutsakhā
coda rādho maghonām*
Abi – tavo galybe, puikioji – āklumas*
įsisavina žmonės!
Tokia mums būki globėja, Marutų drauge,
spartinki dovanas dosniųjų!

*Vedų *andhas* pažodžiui maždaug – „tamsybė, aklumas, akluma“, bet kitąsyk žodis taikomas somai ir kartais verčiamas „žolė“. Šiame posme jis pavartotas dviskaita. Nelabai aišku, kas turima galvoje: gal abu tamsios dirvos, žolėti upės krantai, kuriuose apsigyvena žmonės? O gal abu pasauliai, žmogui „aklinai tamsūs“, kol jis jų nepažino ir taip neįsisavino?

3.

*bhadram id bhadrā kṛṇavat sarasvaty
akavārī cetati vājinīvatī
gṛṇānā jamadagnivat
stuvānā ca vasiṣṭhavat*
Laimę laimingoji lai sukuria, Sarasvatė, šykštumui priešinga!
Ji reiškiasi, veržlioji,
garbinama taip, kaip Džamadagnio,
Ir liaupsinama, kaip Vasiṣṭhos!

4.

*janīyanto nv agravaḥ
putrīyantaḥ sudānavaḥ
sarasvantaḥ havāmahe*
Nuotakų ieškantieji, nes viengungiai,
Sūnų panūdę geradoviai –
(Mes) Sarasvatą kviečiame!

5.

*ye te sarasva ūrmayo
madhumanto gṛṛtaścutaḥ
tebhir no ,vitā bhava*

Kurios tavo, Sarasvatai, vilnys
Meduotos, lajumi aptekę,
Tomis mums ragintojas būk!

6.
*pīpivāmsam sarasvata
stanam yo viśvadarśataḥ
bhakṣīmahī prajāṃ iṣam*
Pripijusią Sarasvato krūtį, kuri visiems matoma,
kad žįstume vaisingą, syvingą!

8.21. (Indrai.)

17.
*indro vā ghed iyan magham
sarasvatī vā subhagā dadir vasu
tvam vā citra dāsūṣe*
Ar antai Indra tokią dovana,
ar Sarasvatė geradalė duos gėrybių,
ar tu, skaistusis, atnašautojui?

18.
*citra id rājā rājakā id anyake
yake sarasvatīm anu
parjanya iva tatanad dhi vṛṣṭyā
sahasram ayutā dadat*
Skaistus išties karalius – anie tik karaliukai,
kurie apspitę Sarasvatę.
Pardžanja lyg ir taisos lyti –
Kad tūkstantį, daugybę duotų!

8.38. (Indrai ir Agniui.)

10.
*āham sarasvatīvator
indrāgnyor avo vṛṇe
yābhyām gāyatram ṛcyate*
Aš Sarasvatės lydimų
Indros ir Agnio paramą pasirinkau,
Kuriedviems giesmė skamba!

8.54. (Indrai ir Visiems dievams.)

4.
*pūṣā viṣṇur havanam me sarsvaty
avantu sapta sindhavaḥ
āpo vātaḥ parvatāso vanaspatih
śṛṇotu pṛthivī havam*
Pūšanas, Višnus (ši) kvietimą mano, Sarasvatė

lai gena (ir) septynios tėkmės!
Upės, vėtra, kalnai, medėpatis*,
Žemė tegu išgirsta pakvietimą!

*Vedų *vanas* „miškas“, „medis, mediena“ geriausiai atitinka lie. *medis, medė, medžias*, turintys atitinkamas reikšmes; *vanaspatis* tad būtų kaip tik *medėpatis* ar *medžiopatis* „medės, medžių, medžio viešpatis“ (kaip *Vėjopatis* ir kt.). Be to, *vanaspatis* vedose gali reikšti ir tiesiog didelį, išsiskiriantį medį, o būtent tokiu pavidalu kartais pasireiškia „miškinis“.

9.5. (Aukojimo giesmė āprī.)

8.
*bhāratī pavamānasya
sarasvatīlā mahī
imaṃ no yajñam ā gaman
tisro devīḥ supeśasaḥ*
Bharatė košiamojo*,
Sarasvatė, Ida, Mahė
šitės mūsų aukės tegu atvyksta –
trys deivės dailiai pasipuošusios!

*Pavamana, arba „košiamas(is)“, – Soma.

9.67. (Visos 9-osios mandalos giesmės yra skirtos Somai.)

32.
*pāvamānīr yo adhyety
ṛṣibhiḥ sambhṛtaṃ rasam
tasmai sarsvatī duhe kṣīram
sarpīr madhūdakam*
Košiamą (giesmę) kuris perpranta –
dainių subrauktą rasą,
tam Sarasvatė milžta riebiu pienu,
sviestu, miešimu*.

*Poetinė kūryba vedose nesiek prilyginama košimui (somas, pieno ir kt.). Poetinį įkvėpimą teikianti Sarasvatė čia irgi, kaip matome, „milžta riebiu pienu“ ir kitais maistingais skysčiais. Lie. *miešimas* „medumi saldintas vanduo“ reikšme tiksliai atitinka vedų *madhu-udaka*.

9.81.

4.
*ā naḥ pūṣā pavamānaḥ surātayo
mitro gacchantu varuṇaḥ sajośasaḥ
bṛhaspatir maruto vāyur aśvinā
tvaṣṭā savitā suyamā sarsvatī*

Pas mus Pūšanas, Pavamana, dosnieji,
Mitra lai ateina, Varuna drauge,
Brihaspatis, Marutai, Vajus, abudu Ašvinu,
Tvaštaras, Savitaras, sukalbamoji Sarasvatė!

10.17. (Įvairioms dievybėms.)

7.
*sarasvatīm devayanto havante
sarasvatīm adhvare tāyamāne
sarasvatīm sukṛto ahvayanta
sarasvatī dāśuṣe vāryam dāt*
Sarasvatę Dievopi einantys kviečia,
Sarasvatę – apeigai vykstant,
Sarasvatę į gerą darbą kvietė (jie) –
Sarasvatė aukotojui rinktinę duoda (dovaną).

8.
*sarasvati yā saratham yayātha
svadhābhir devi pitrbhir madantī
āsadyāsmīn barhiṣi mādayasva
anamīvā iṣa ā dhehy asme*
Sarasvate, kuri ratuota atvykai
(šūksniais) „svadha!“, deive, su protėviais puotaujanti!
Sėdus ant demblio to, puotauk!
Nepaliestoji, peno duok mums!

9.
*sarasvatīm yām pitaro havante
dakṣiṇā yajñam abhinakṣamāñāḥ
sahasrārgham iḷo atra bhāgam
rāyas poṣam yajamāneṣu dhehi*
Sarasvatės, kurios protėviai šaukiasi,
dešinaį prie aukos artėdami, –
tūkstančiavertės gaivos čionai,
dalios, priteklius, skalsos aukojantiems duok!

10.30. (Giesmė upėms.)

12.
*āpo revatīḥ kṣayathā hi vasvaḥ
kratuḥ ca bhadram bibhrthāmṛtam ca
rāyaś ca stha svapatyasya patnīḥ
sarasvatī tad grṇate vayo dhāt*
Upės pritekliosios, veldite turtą,
ryžtą ir laimę nešat, ir nemirtingumą.
Priteklius esat ir gerų ainių viešpatnios –
Sarasvatė tos garbintojui gajōs lai suteiks!

10.64. (Visiems dievams.)

9.
*sarasvatī sarayuh sindhur ūrmibhir maho
mahīr avasā yantu vakṣaṇīḥ
devīr āpo mātaraḥ sūdayitvo
ghṛtavat payo madhuman no arcata*
Sarasvatė, Saraju, Indas, vilnimis didingas,
pagalbon lai ateina, didžiosios augyvės –
deivės Upės, motinos, saldye milžtančios,
lajum užlietą pieną su medum alėkit mums!

10.65. (Visiems dievams.)

1.
*agnir indro varuṇo mitro aryamā
vāyuh pūṣā sarasvatī sajoṣasaḥ
ādityā viṣṇur marutaḥ svar bṛhat
somo rudro aditir brahmaṇas patiḥ*
Agnis, Indra, Varuna, Mitra (ir) Arjamanas,
Vajus, Pūšanas, Sarasvatė drauge,
(ir) Aditjai: Višnus, Marutai, svelmė* aukštoji,
Soma, Rudra, Aditė, Brahmanaspatis.

*Lie. *svelmė*, nors nūn kiek primirštas žodis, tiek reikšme („kaitra, saulėkaita“), tiek forma (šaknimi) tiksliai atitinka vedų *svar-* („saulėkaita, saulės spindesys, saulės nutvieksta, saule spindinti dangiškoji erdvė“)¹².

13.
*pāvīravī tanyatur ekapād ajo
divo dhartā sindhur āpaḥ samudriyaḥ
viśve devāsaḥ śṛṇavan vacāmsi me
sarasvatī saha dhībhiḥ purandhyā*
Tviskančioji, dundulis, vienakojis ožys
dangų remiantis, Indas, upės jūrinės,
Visi dievai teišklauso mano žodžius,
Sarasvatė sykiu su svajonėmis, pilnatvę teikianti.

10.66. (Visiems dievams.)

5.
*sarasvān dhībhir varuṇo dhṛtavrataḥ
pūṣā viṣṇur mahimā vāyur aśvinā
brahmakṛto amṛtā viśvavedasaḥ
śarma no yaṃsan trivarūtham aṃhasaḥ*

12. Šitaip jau versta: Razauskas, D. *Visi dievai: „panteono sąvokos kilmė, pirminis turinys ir lietuviškas atitikmuo*, p. 18. Prieiga per internetą: <http://www.sovijus.lt/wordpress/?page_id=634>.

Sarasvatas su svajomis (ir) Váruna, sutartis remiantis,
Pūšanas, Višnus didis, Vajus, abu Ašvinu,
žosmių kūrėjai nemirtingi, visažiniai
globą mums kad suteiktų – trigubą saugą nuo ankšties*!

*Lie. vyr. g. *añkštis*, mot. g. *ankštis* „ankštumas“ ir, vidine prasme, „rūpestis“ (kaip frazeologizme *širdies ankštis*) tiek reikšme, tiek kilme atitinka vedų *amhas*, tad ir labai tinka jam versti.

10.75. (Upių pašlovinimo giesmė *nadīstuti*, bene vienintelė „Rigvedoje“, kurioje minimi vedinio laikotarpio upėvardžiai, tarp jų ir Sarasvatė – kaip geografinė upė podraug su Ganga ir Jamuna. Giesmė priklauso vėlyvajam laikotarpiui, indoarijams jau apgyvenus nemažą šiaurės Indijos dalį.)

5.

*imam me gaṅge yamune sarasvati
śutudri stomam sacatā paruṣny ā
asiknyā marudvṛdhe vitastayā
ārjīkīye śṛṇuhy ā suṣomayā*
Šion mano liaupsėn atsižvelkite, Ganga, Jamuna,
Sarasvate (ir) Šutudre, taip pat Parušne!
Su Asikne, su Marudvridhe, su Vitasta,
su Ardžykyja išklauskite, su Sušoma!

10.110. (Aukojimo giesmė *āprī*.)

8.

*ā no yajñam bhāratī tūyam etv
iḷā manuṣvad iha cetayantī
tisro devīr barhir edam syonaṃ
sarasvatī svapasah sadantu*
Mūsų aukojiman Bharatė lai tuojau ateina!
(Ir) Ida žmoniškoji, žadinanti mintį, – čion!
Trys deivės ant šio demblio minkšto,
Sarasvatė – gražiai besidarbuojančios lai sėdas!

10.131. (Indrai.)

5.

*putram iva pitarāv aśvinobhendra
avathuḥ kāvyair daṃsanābhiḥ
yat surāmaṃ vy apibaḥ śacibhiḥ
sarasvatī tvā maghavann abhiṣṇak*
Lyg sūnų tėvu du – abu Ašvinu (tave), Indra,
globojo eilėmis, stebuklais,
kai raugo* stipraus išlenkei,
Sarasvatė tave, dosnusi, gydė.

*Kažkoks raugo gėrimas, tikėtina, miežinis.

10.141. (Visiems dievams.)

5.

*aryamaṇam bṛhaspatim
indram dānāya codaya
vātam viṣṇum sarasvatīm
savitāraṃ ca vājinam*
Arjamaņą, Brihaspatį,
Indrą duoti ragink!
Vatą, Višnų, Sarasvatę ir
Savitarą smarkų!

10.184. (Giesmė skirta sėkmingam pastojimui ir gimdymui užtikrinti. Paskutinės „Rigvedos“ giesmės apskritai daug kuo artimos „Atharvavedos“ užkalbėjimams.)

2.

*garbhaṃ dhehi sinīvāli
garbhaṃ dhehi sarasvati
garbhaṃ te aśvinau devāv
ā dhattām puṣkarasrajā*
Gemalą įdėki, Sinyvale!
Gemalą įdėki, Sarasvate!
Gemalą tau Ašvinų dievų
lai įdeda, lotose gimę!

Vertimai Šarūno ŠIMKAUS ir Dainiaus RAZAUSKO.

Saraswati

Šarūnas ŠIMKUS

This publication is dedicated to Saraswati (Sarasvatī), who in the Hindu religion is the goddess of poetry, music and other arts; she is the wife of Brahma, with a broad mythology and iconography.

But she wasn't always so. In the ancient Aryan sacred texts, the Vedas, which were compiled in around the 2nd c. BCE, she appears as a swift and impetuous river, while in a spiritual sense she personalises inspired poetic language, the flow of prayers, songs, spiritual insight. Translations of the Rig-Veda's hymns mentioning Saraswati and presented. In the Rig-Veda Saraswati is mentioned around 50 times, hymns about Saraswati are few and in others she is mentioned in passing.